

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

СУЧАСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: ЛОКАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

(Аналітична записка за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції,
місто Тернопіль, 18–19 травня 2017 р.)

II Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір” відбулася 18–19 травня в Тернопільському національному економічному університеті. Організаторами конференції виступили факультет фінансів Тернопільського національного економічного університету та економічний факультет Гданського університету.

У конференції взяли участь представники шести вищих навчальних закладів–партнерів, серед яких: Краківський економічний університет; Гданський університет; Вроцлавський економічний університет; Економічний університет, м. Катовіце (Республіка Польща); Технічний університет, м. Кошице (Словацька Республіка); Університет в Чеській Будейовіце (Чеська Республіка). До роботи наукового заходу долучилися понад 100 учасників, серед яких 16 – представників іноземної делегації.

Метою конференції було визначено напрацювання спільних підходів стосовно реалізації фіскальної політики і створення максимально ефективного фіскального простору.

З вітальним словом до науковців звернувся ректор ТНЕУ, доктор економічних наук, професор А. І. Крисоватий, який зазначив, що університет живе цікавим життям і вже другий раз у його стінах проходить Міжнародна науково-практична конференція, пов’язана із дослідженням фіскального простору. Це дуже важливо, адже Україна зараз перебуває на етапі впровадження реформ, тому для нас актуальним є досвід сусідів, які пройшли вже ці етапи, і мають чим з нами поділитися, а саме: використанням практичного досвіду, доробку науковців, новими можливостями ефективніше і швидше застосовувати будь-які реформи. Від цього залежить наскільки комфортно буде бізнес-середовищу, чи достатніми будуть надходження до місцевих бюджетів і відповідно від цього залежить розвиток громади, міста і реалізація багатьох суспільних проектів.

Міський голова Тернополя С. В. Надал особисто подякував ректору та колективу університету за те, що дуже багато успішних речей, які в Тернополі вже реалізовані і ще будуть реалізовуватися, відбуваються за участі академічної спільноти ВНЗ.

У роботі конференції взяли участь представники влади міста Тернополя і Тернопільської області, фіскальної і митної служби, представники страхового бізнесу, професорсько-викладацький колектив факультету фінансів ТНЕУ тощо.

Зі словами вітань до учасників конференції також звернулися начальник митного поста “Тернопіль-центральный” Тернопільської митниці ДФС, радник податкової та митної справи I рангу І. О. Шлюсар, заступник начальника Головного управління ДФС у Тернопільській області, радник податкової та митної справи I рангу С. С. Господарик, директор

департаменту фінансів Тернопільської ОДА С. І. Скибиляк, заступник голови правління Тернопільської обласної ГО "ПАРТНЕРСТВО" Г. В. Василевська, директор Тернопільського агентства СК "ТАС" Н. З. Яцишина, проректор з наукової роботи ТНЕУ, доктор економічних наук, професор З.-М. В. Задорожний, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародна діяльність), доктор економічних наук, професор Г. Л. Монастирський, декан факультету фінансів ТНЕУ, кандидат економічних наук, доцент А. Я. Кізима.

Привітали учасників наукової зустрічі закордонні науковці: представник економічного факультету Гданського університету, координатор польсько-української співпраці др. М. Йодка, заступник декана економічного факультету Гданського університету др. Т. Гутовський, директор Інституту транспорту і морської торгівлі економічного факультету Гданського університету О. Дембіцка, завідувач кафедри макроекономіки економічного факультету Гданського університету др. габ. професор надзвичайний П. Кулавчук, уповноважена ректора Вроцлавського економічного університету щодо співпраці з ТНЕУ др. габ., професор надзвичайний А. Зелінська.

Робота конференції зосередилась на таких проблемних напрямках:

- фінансова політика забезпечення сталого розвитку;
- теорія і практика бюджетної децентралізації;
- доміанти розвитку фінансів домогосподарств у сучасних умовах;
- новелізаційні тенденції сучасної фіскальної теорії;
- міжнародний бізнес в умовах гармонізації оподаткування;
- інформаційно-комунікаційні технології фіскального простору;
- міграційні процеси та фіскальна політика: прагматика взаємозв'язку;
- еколого-трудова перспективи реформування фіскальної політики;
- стратегічні орієнтири формування, функціонування та розширення фіскального простору держави;
- перспективи удосконалення фіскального адміністрування: міжнародний та національний контекст;
- європейський вектор розвитку страхового бізнесу та його фіскального регулювання в Україні;
- глобальні виклики та сучасні тренди фінансів суб'єктів господарювання: фіскальний аспект.

Результатом роботи учасників заходу стало напрацювання спільних підходів до реалізації фіскальної політики і формування ефективного фіскального простору. Зокрема, учасники конференції констатували, що:

- існування фіскального простору є феноменом, який породжується проблемами практики фінансового управління. Його подальші теоретичні дослідження обґрунтовують сутність фіскального простору з точки зору додатково акумульованих фінансових ресурсів. Натомість запропоновано розглядати дане поняття у вузькому та широкому розумінні. Якщо у вузькому розумінні фіскальний простір ототожнюється саме з ресурсами, то у широкому – це значно ширше поняття, яке характеризує середовище, в якому такі ресурси можна акумулювати та ефективно використати;
- теоретичні та практичні конструкції фіскального простору потребують розширення в напрямку врахування можливостей банківських ресурсів та монетарної політики для розширення бази оподаткування, збільшення випуску високотехнологічної продукції з

високою часткою доданої вартості, що дозволить забезпечити позитивну динаміку надходжень до державного бюджету. Збалансоване та узгоджене використання фіскальних і монетарних інструментів формування фіскального простору дозволить забезпечити високий рівень фінансової безпеки банківської системи та фінансової стабільності в цілому;

– ключової помилкою реалізації фіскальної політики переважно за увесь період незалежності було неврахування фактору зайнятості та загалом трудового потенціалу. На сьогодні фіскальна політика в основному вирішує бюджетні проблеми та не містить в собі довгострокових стимулів щодо побудови зростаючої переробної економіки зі зростаючою кількістю робочих місць. В умовах декларованого прагнення побудувати конкурентну з високорозвинутими державами Україну важливо видозмінювати інструментарій фіскальної політики у напрямку збільшення кількісних характеристик трудового потенціалу. У цьому контексті слід використовувати податкове, видаткове регулювання та боргові інструменти, сприяючи розвиткові перспективних підприємств та бізнесу, які могли б конкурувати на внутрішньому та, особливо, зовнішньому ринках збуту. За таких обставин покращувались би якісні та кількісні характеристики трудового потенціалу. Позитивним наслідком проведення фіскальної політики у такому напрямку було б зростання сукупного суспільного продукту та бюджетних ресурсів, а, отже, і бюджетних можливостей;

– становлення і розвиток України значною мірою залежить від ефективності реалізації податкової політики та обсягів фінансових ресурсів, необхідних для досягнення завдань державотворення. В Україні ключову роль у забезпеченні здійснення податкової політики відіграють органи Державної фіскальної служби, яку згідно з діючим законодавством визначено центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері оподаткування, митної справи, адміністрування єдиного внеску на загально-обов'язкове державне соціальне страхування та у сфері боротьби з податковими правопорушеннями;

– стрімке зростання обсягів державного боргу зумовлює погіршення стану боргової безпеки, і, як наслідок, чинить негативний ефект на стан державних фінансів та рівень життя населення. Так, на різке зростання рівня державного боргу вплинули наступні макроекономічні фактори: девальвація гривні, різке падіння національного ВВП та зниження внутрішнього споживання внаслідок інфляційних процесів. При цьому, на зростання боргового навантаження значний вплив мали також квазіфіскальні операції, а саме залучення кредитних коштів під державні гарантії. В країні поглиблюється боргова криза, відтак стратегічними завданнями боргової політики України мають стати: розробка фіскальних правил щодо обмеження урядових повноважень в частині здійснення державних запозичень та інвестування залучених кредитних ресурсів у реальну економіку;

– кредитні інструменти мобілізації бюджетних ресурсів розглядаються як альтернативні податкам; податки та державні позики мають свої переваги й недоліки як інструменти збалансування бюджету. У процесі дослідження теоретичних аспектів детермінації податків та державних позик шляхом їх порівняння як взаємодоповнюючих і взаємозамінних інструментів збалансування бюджету держави встановлено, що доцільним є оптимальне поєднання податкових та кредитних методів бюджетного регулювання;

– з метою посилення стимулюючого впливу податку на нерухоме майно на економічний розвиток регіону необхідним є проведення таких заходів: завершення роботи, пов'язаної із реалізацією положень чинного земельного законодавства (розмежування прав власності на землю, межування земель, оформлення прав на землю і т. д.); створення єдиного реєстру нерухомості; розробка методики масової оцінки об'єктів нерухомого майна та механізму оскарження (в тому числі досудового) результатів оцінки; забезпечення взаємодії між фіскальними органами, а також органами, які ведуть кадастровий і технічний облік нерухомого майна, і органами, що займаються державною реєстрацією прав на нерухомість і угод щодо неї;

– з метою вдосконалення оподаткування виробників сільськогосподарської продукції в Україні необхідно здійснити такі заходи: змінити підходи до політики податкового стимулювання експортера та перейти до диференційованого стимулювання експорту, що сприяло б прогресивним змінам у його структурі й структурі національного виробництва в цілому; запровадити ефективний механізм оподаткування, за якого податки, слугуючи джерелом фіскального ресурсу, мають належним чином виконувати також соціально-вирівнюючу та регуляторно-стимулюючу функцію; застосовувати інструменти державного регулювання аграрного сектора, які сприяли б активізації і розвитку аграрного бізнесу.

– реалізація податкових ризиків може призвести не тільки до різних втрат (збитків, невикористаних можливостей, упущеної вигоди), а й до можливості отримання додаткової вигоди (доходу, прибутку, економії витрат, додаткових можливостей). При формулюванні поняття "податкові ризики підприємства" доцільно відзначати фактори, котрі зумовлюють виникнення податкових ризиків, а також результати або наслідки їх реалізації у діяльності суб'єкта податкових відносин;

– подальше вагоме нарощування доходів місцевих бюджетів можливе шляхом запровадження прозорих кроків у контексті бюджетної децентралізації, фіскальної лібералізації та трансфертної політики;

– кредитування і суспільний добробут мають тісний зв'язок, що серед іншого виявляється в існуванні таких напрямів надання позик, які мають вагомий соціальний ефект і спрямовані на підтримку окремих вразливих верств населення, стимулювання розвитку малого підприємництва, вирішення соціальних проблем. Крім того, в сучасний складний період державотворення роль кредитування як механізму регулювання соціальних процесів лише зростає. Новими напрямками соціально-орієнтованого кредитування стали пільгове іпотечне кредитування учасників АТО, внутрішньо переміщених осіб, дрібних фермерських господарств тощо. Разом із цим існують проблеми, пов'язані із соціально-орієнтованим кредитуванням (зменшення обсягів надання позик, погіршення їхньої структури та підвищення вартості кредитів, надмірна регіональна концентрація), а також непослідовністю державної політики реалізації цільових програм у цій сфері (зокрема, стосовно програм пільгового кредитування житла для молоді та фінансової підтримки окремих категорій населення). Перспективними векторами активізації соціально-орієнтованого кредитування є пільгова кредитна підтримка соціальних підприємств, а також розвиток онлайн схем кредитування населення за схемою "спільно кошт";

– характерні риси, властиві для англосаксонської, азіатської, ісламської та європейської моделей інвестиційної поведінки домогосподарств, сформувались під впливом

національних, релігійних, культурних та етнічних цінностей і традицій у вихованні населення. Основними проблемами структури фінансових активів домогосподарств України є низька схильність до фінансових ризиків, прагнення населення до соціальної опіки і залежності від держави, низький рівень довіри до вітчизняних фінансових інститутів, пріоритетність банківських депозитів;

– основними формалізованими стратегічними цілями підприємств у контексті формування його ефективної фінансової політики повинні стати: формування та утримання прийняттого рівня прибутковості; нормалізація фінансових відносин суб'єкта господарювання; стабілізація грошових та матеріальних потоків; оптимізація структури та підвищення ефективності процесів управління капіталом; пошук прийнятних методів управління ризиками; зростання дохідності фінансових та інвестиційних операцій; запровадження системи контролю за ефективністю управління ресурсами; нормалізація інформаційних потоків на підприємстві;

– залучення фінансових ресурсів компаніями на основі IPO можна забезпечити завдяки систематизації й упорядкуванню комплексу функцій і завдань, які доцільно реалізувати у процесі такого розміщення корпоративних прав, оскільки завдяки чіткій регламентації робіт у розрізі окремих етапів первинного розміщення акцій та їхнього неухильного виконання можна оптимізувати весь процес IPO та досягти максимального економічного ефекту від такого розміщення;

– для вирішення проблем, що стосуються ринку страхування життя в Україні, необхідно: запровадити ефективне державне регулювання ринку страхування життя за стандартами ЄС з метою захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страховиків; підвищити якість страхових продуктів зі страхування життя та кваліфікації страховиків у зазначеній сфері страхування, особливо медичних андеррайтерів; створити системи гарантування виплат за страховими угодами, що сприятиме реалізації європейського вектору розвитку ринку страхування життя;

– вирішенню проблем у сфері страхового посередництва сприятиме внесення змін у діючі нормативно-правові акти у частині: вимог щодо досвіду та відповідної кваліфікації страхового (перестрахового) брокера; основних обов'язків та обмежень щодо діяльності страхових (перестрахових) брокерів; положень, які пояснюють, що повинен робити брокер при настанні суперечностей як із страховими компаніями, так і з іншими брокерами та клієнтами; отримання винагороди страховими брокерами саме від страхових компаній, що є світовою практикою.

Учасники конференції вважають, що реалізація запропонованих шляхів щодо реалізації сучасної фіскальної політики України сприятиме формуванню ефективного фіскального простору.

Аналітичну записку підготував:

Володимир Валігура,

к. е. н., доцент, доцент кафедри податків та фіскальної політики, Тернопільський національний економічний університет.